Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. Nr. 8 AUG 1974 - 13e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

THE STING

Oplichten is een vak, lees eerst The Sting

KOMT DE BEELDENDE KUNST INDERDAAD NOG EENS EEN KEER IN EEN BREDE BELANG-STELLING

YOEGO-SLAVIE 1

Tito's land tussen Oost en West

zie pag. 3 en 4

DE KONFEKTIEPOP VAN ELTON JOHN

zie pag. 12

Vaste medewerkers:

Wim Jesse
Peter J. Morée
Rien Robijns
Bert Vuijsje
Dick Zaal

A. PAUL WEBSTER GROOT MAATSCHAPPIJ KRITIKUS

zie pag. 10-11

Defensie-nota 1974

De lang verwachte defensie-nota met een beleidsplan voor de jaren 1974-1983 is verschenen.
Zij, die belangstelling hebben voor onze defensie, hebben via de speciale defensie-krant uitgebreide informatie ontvangen over de toekomstplannen, die in september aan ons parlement zullen worden voorgelegd.
In de dag-, week- en vakbladen hebt u uitgebreide commentaren kunnen lezen, die primair waren gericht op de militaire en economische aspecten van de nota, terwijl daarnaast ook aandacht is geschonken aan het toekomstig personeelsbeleid.
Bij dit personeelsbeleid zal worden gestreefd naar vervlechting van de militaire dienst met maatschappelijke ontwikkelingen, een vervlechting die als hoeksteen van het personeelsbeleid wordt gezien.
Vanuit onze invalshoek gezien, zal het niemand verbazen dat wij dit hoofdstuk met bijzondere belangstelling hebben gelezen en ofschoon men van mening kan verschillen over gestelde prioriteiten en noodzakelijk geachte faseringen, geeft dit ontwerp m.i. blijk van een gezindheid, die duidelijk gericht is op een verdergaande democratisering t.a.v. vele facetten van de militaire dienst en uiteraard is dit van fundamentele betekenis voor de intermenselijke verhoudingen binnen deze organisatie.
Het realiseren van deze denkbeelden is gekoppeld aan de idee dat de mens ook in een situatie, die bewust of onbewust leidt tot tegenstrijdige gevoelens, toch mede-veranwoordelijkheid kan en wil dragen voor het woon-, leef- en werkmilieu.
In de nota wordt ook aandacht geschonken aan de dienst van de geestelijke verzorging. Aangezien in de defensiekrant hierover een samenvatting is gegeven, publiceren wij hier voor onze lezers de volledige tekst:

GEESTELIJKE VERZORGING

Men kan zich afvragen of de huidige opzet van een eigen categorale dienst van de geestelijke verzorging bij de krijgsmacht noodzakelijk is, gezien de afschaffing van de parate week-ends en de verbeterde verbindingen, waardoor het voor de meeste militeairen mogelijk is althans in de week-ends in eigen woonplaats kerkdiensten bij te wonen. De ondergetekenden zien die noodzaak wél.
De krijgsmacht is een instituut met een vredebewarende taak, maar moet in het ergste geval gewapende strijd voeren. Het personeel heeft een taak — ook al in de opleidingsfase — die feitelijk ethisch paradoxaal is hetgeen aanleiding kan geven tot conflicten. Ondanks het doelbewuste streven aansluiting te vinden bij ontwikkelingen in andere sectoren van de maatschappij, zal de krijgsmacht door aard en taak haar specifieke karakter behouden. Een eigen geestelijke verzorging die de situatie in de krijgsmacht kent en aanvoelt, kan de militairen helpen genoemde problemen op te lossen. Een niet tot de krijgsmacht behorende geestelijke verzorger kan zich heel moeilijk in de situatie van de krijgsmacht en de daaraan verwante problemen inwerken.
Ook bij de kerken is een tendens te onderkennen naar categorale geestelijke verzorging; te denken valt daarbij aan geestelijke verzorging voor jeugdigen en zieken en in bedrijfssituaties.
De ondergetekenden zijn van mening dat de organisatie waarin de geestelijke verzorging in de krijgsmacht is ondergebracht, alsmede taak en werkwijze daarvan, een nadere kritische beschouwing behoeft. Ook de omvang van de diensten kan hierbij niet buiten beschouwing blijven. De kerkgenootschappen en het Humanistisch Verbond zullen worden uitgenodigd voor een principieel gesprek hierover. Daarbij komt aan de orde het bieden van een opvang van het individu en van groepen voor alle levensvragen waarvoor de hulp van de geestelijke verzorging wordt ingeroepen, de begeleiding van het jonge dienstplichtige- en beroepspersoneel in de opleidingssituatie en tenslotte het houden van diensten en bijeenkomsten daar waar het bijwonen van dergelijke diensten en bijeenkomsten vanwege de lokale omstandigheden anders niet mogelijk is.
De ondergetekenden stellen zich voor de opbouw en de omvang van het korps geestelijke verzorgers te bespreken in het licht van het bovenstaande en tegen de achtergrond van de omvang van de krijgsmacht. In het bijzonder zijn zij van oordeel dat een vereenvoudiging van de topstructuur van de geestelijke verzorging noodzakelijk is. Zij denken aan verkleining van de beroepsmatige korpsen en aan het tot stand brengen van grotere reserve-korpsen, die ook bij oefeningen zouden kunnen worden ingezet, mede gelet op hun werk in oorlogstijd.
Voor een aantal grotere leef- en werkgemeenschappen zullen full-time geestelijke verzorgers noodzakelijk zijn. Met name geldt dit voor eenheden in West-Duitsland, in Suriname en de Nederlandse Antillen en bij de vloot. Daarbij is zeker niet uitgesloten dat zij verschillende krijgsmachtdelen bedienen.
Bovenstaande uitgangspunten zijn reeds schriftelijk aan de kerken en het Humanistisch verbond kenbaar gemaakt.

Omtrent deze uitgangspunten wil de minister omstreeks september/oktober a.s. van gedachten wisselen met de Kerken en het Humanistisch Verbond en indien daartoe aanleiding bestaat zullen wij er tezijnertijd zeker op terugkomen.

Red.

YOEGO-SLAVIE 1

Er zijn redenen te over om aandacht te besteden aan Yoego-Slavië. Allereerst is het land op zich interessant genoeg. Niet alleen gezien het natuurschoon dat steeds meer toeristen, ook uit het westen trekt, maar ook vanwege de bijzondere bevolkingssamenstelling. Het is een zogenaamde multinationale staat waarvan het ontstaan en de geschiedenis doorwerkt in de bijzondere situatie waarin het land op dit moment verkeert. Een andere meer politieke reden die Yoego-Slavië in het brandpunt van de belangstelling roept, is de bijzondere positie van het land in de verhouding, [illegible] conflict, tussen Oost en West. Een socialistisch land, huldigend een eigen interpretatie van het marxisme-leninisme, géén lid van het Warschau-Pakt, weet nu reeds 25 jaar lang een middenpositie in te nemen, balancerend tussen Oost en West. Een meer actuele reden is het feit dat het evenwicht in zowel de binnenlandse als de buitenlandse politiek van Yoego-Slavië sterk afhankelijk lijkt van de dominerende positie die de persoon van de president, Josip Broz (Tito) inneemt. Hij is de 80 jaren reeds gepasseerd en velen houden hun hart vast voor de situatie na zijn overlijden. Wij zullen dit eerste artikel vooral richten op de binnenlandse situatie in Yoego-Slavië om daarna in een tweede artikel in te gaan op de buitenlandse politiek, het balanceren tussen Oost en West.

Men kan Yoego-Slavië ook beschrijven als het land van de vier grote experimenten:

1. Het in één staatsverband samenleven van zoveel verschillende volken en culturen.
2. Het economische experiment: arbeiderszelfbestuur.
3. De politiek van de niet-gebondenheid aan machtsblokken op het buitenlandse terrein.
4. De inschakeling van de gehele bevolking bij de defensie

Wij zullen ons eerst concentreren op het eerste experiment en ook het arbeiderszelfbestuur daarbij betrekken.

Een multinationale staat

Yoego-Slavië is een „onmogelijk" land
één staat — de socialistische federale republiek Zuid Slavië
twee alfabetten — romeins en cyrillisch
drie godsdiensten — R. Katholiek, Orthodox, Mohammedaans,
vier talen — Servisch, Kroaats, Sloveens, Macedonisch
vijf nationaliteiten — Slovenen, Kroaten, Serven, Macedoniers en Montenegrijnen.
zes republieken — Slovenië, Kroatië, Servië, Bosnië/Hercegovina, Montenegro, Macedonië.
zeven buren — Italië, Oostenrijk, Hongarije, Bulgarije, Roemenië, Griekenland en Albanië.

Bovendien bestaan er binnen de republiek Servië 2 autonome gebieden: De Vojvodina (waar 450.000 Hongaren wonen) en Kosovo met een bevolking van 700.000 Albanezen (de zgn. Sjiptaren).

Om de zaak er verder niet eenvoudiger op te maken beschikt Yoego-Slavië verder nog over acht minderheden met een zekere mate van culturele autonomie (eigen lagere en soms eigen middelbare scholen): Sjiptaren, Hongaren, Turken, Slovaken, Bulgaren, Roemenen, Italianen, Roethenen en Tsjechen.

Het moge duidelijk zijn dat het een krachttoer is al deze middelpuntvliegende krachten in een nationale staat bijeen te houden. Bovendien wordt het karakter van de staat, de bestuurlijke organisatie ervan bepaald door deze diversiteit.

De ontstaansgeschiedenis brengt enige verklaring. Van af de derde eeuw voor Christus was de Dalmatische kuststreek een ontmoetingspunt tussen de Griekse en de Romeinse cultuur. De militaire uitbreiding van het Romeinse Rijk tot aan de Donau onder Keizer Augustus werd gestuit door slavische volkeren, opgejaagd door de grote volksverhuizing. Later loopt de scheidslijn tussen het Oost- en het West-Romeinse rijk, de grens tussen Rome en Byzantium, dwars door het gebied der Zuid-Slaven heen. (Hier ook ligt de oorzaak van het hanteren van twee alfabetten.) Bij Rome en Byzantium voegt zich later het Turks/Osmaanse Rijk dat lange tijd vrijwel het gehele gebied beheerste. (Het ingang vinden van de Mohammedaanse godsdienst vindt hier zijn verklaring).

Begrijpelijker wordt het nu dat Yoego-Slavië tot op de dag van heden niet als een culturele eenheid be-

schouwd kan worden. Een land gelegen op de scheidslijn van diverse culturen staat logischerwijze ambivalent ten opzichte van de bakermat van deze culturen (het „Westen" én het „Oosten"). Daarbij komt nog dat de Zuid-Slavische volkeren die zich in het Illyrisch gebied vestigden onderling niet alleen verschilden maar ook in eeuwenlange gevechten om de eigen onafhankelijkheid hun gevoel van nationale eigenwaarde scherpten. Zo zijn de Serven en Kroaten broedervolkeren die door het lot van de geschiedenis in twee verschillende culturen terecht kwamen en ook verder een totaal verschillende historie doormaakten. Van twee zijden bedreigd bogen de Kroaten in het jaar 1102 min of meer vrijwillig voor de Hongaren en vertoefden tot 1918 (meer dan 800 jaren!) onder de Magyaarse heerschappij. Langer dan de Kroaten konden de Serven hun politieke zelfstandigheid onder eigen koningen en Tsaren bewaren. Maar ook zij moesten op 28 juni 1389 (nú nog een nationale Treurdag) het hoofd buigen voor de Turken. 500 jaar lang was er nu ook voor de Serven geen politieke onafhankelijkheid weggelegd. Bosniërs, Hercegoviniërs en Montenegrijnen konden zich door de bergachtige terreingesteldheid effectiever verzetten en langer hun onafhankelijkheid bewaren.
We zien nu dat deze volkeren, die eeuwenlang onder vreemde heerschappij vertoeven, toch niet assimileren of oplossen, maar dat integendeel de nationale identiteitsgevoelens na deze lange periode versterkt tevoorschijn komen. Bijzonder sterk moet deze hang naar onafhankelijkheid wel zijn!
Als na de eerste wereldoorlog een onafhankelijk koninkrijk Yoego-Slavië in het leven wordt geroepen blijkt snel dat de onafhankelijkheidsdrang bij de diverse bevolkingsgroepen zich slecht verdraagt met een centraal geleide staat, vooral als het centraal gezag gedomineerd wordt door één nationaliteit, de Serven. Het is uiteindelijk de communist Tito die in de tweede wereldoorlog de volkeren van Yoego-Slavië rond zich weet te verzamelen in de grote partizanenstrijd tegen de Duitsers. In de tweede wereldoorlog vindt ook de stichting van de Socialistische federatieve republiek Yoego-Slavië plaats. De nadruk valt dan op de **federale** staatsvorm met verregaande autonomie voor de afzonderlijke republieken. Maar ook deze vorm levert nog voldoende problemen op. Weliswaar zijn er centra van Serven, Kroaten etc. aan te wijzen, maar het is geografisch een onmogelijkheid alle Serven, Kroaten etc. in één aansluitend gebied te verenigen.
Een verder complicerende factor is het toch nog vooral bij de Serven levende gevoel dat zij recht hebben op een dominerende positie. Het reeds geciteerde lot der geschiedenis heeft daarenboven Yoego-Slavië opgescheept met een Macedonische kwestie. Dit Bulgaars-Servische menggebied vormt reeds lang een twistappel tussen Bulgarije, Yoego-Slavië en Griekenland. (In Griekenland noemt men de Macedoniërs: „Bulgaars sprekende Hellenen"). Alles bij elkaar is Yoego-Slavië, ook vanuit de geschiedenis gezien, een gecompliceerd, zo niet onmogelijk land

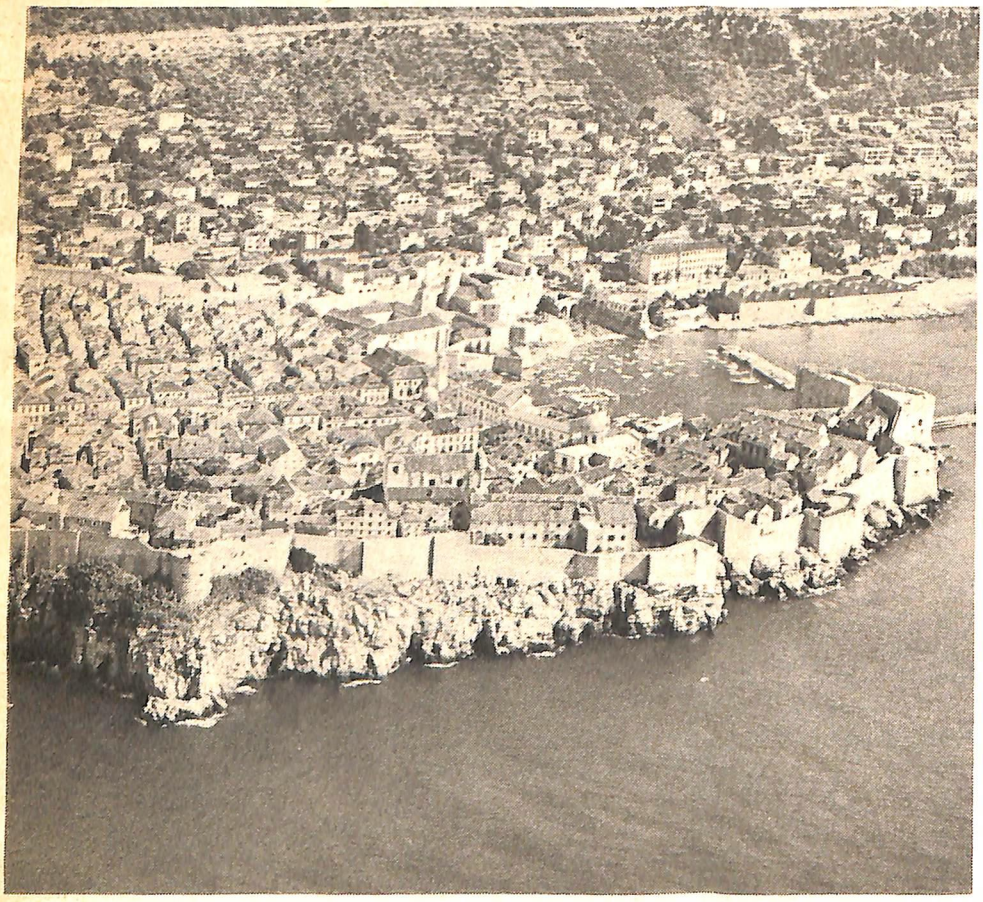

De binnenlandse politiek

De binnenlandse problemen van Yoego-Slavië concentreren zich rond twee hoofdpunten:
1. Het nationaliteiten vraagstuk
2. Het arbeiders zelfbestuur.

Ad. 1. De problemen waarmee Yoego-Slavië op het moment in het binnenland kampt zijn gedeeltelijk op het sterke nationalisme bij de diverse bevolkingsgroepen terug te voeren. De staatsstructuur is die van een sterk gedecentraliseerde, waarbij de diverse republieken een verregaande autonomie hebben. In feite heeft de federatie alleen nog de zorg voor de defensie, de buitenlandse politiek en het globale economische plan. Ook echter bij de federale organen wordt bijzonder gelet op een samenstelling die recht doet aan de diverse republieken en autonome gebieden.
Mag dit al niet erg efficiënt zijn, (het garandeert in elk geval niet „de beste man op de beste plaats") erger wordt het als we zien dat zelfs de spoorwegen en het verdere openbare vervoer een zorg zijn van de deelrepublieken. Bovendien kan deze verregaande

autonomie in strijd komen met een redelijke welvaartsverdeling tussen de diverse delen van het land en de ontwikkeling van achtergebleven gebieden dwarsbomen.. Yoegoslavië is een arm land waar bovendien de welvaartsverschillen tussen diverse regio's groot zijn.
Tussen Slovenië, het intellectueel en industrieel meest ontwikkelde deel en Montenegro gaapt een afgrond als tussen een westers geïndustrialiseerd land en een ontwikkelingsgebied. Weliswaar lijkt het voor Joegoslavië de enige werkzame vorm om in de centrale bestuursorganen de deel-republieken gelijkelijk vertegenwoordigd te doen zijn, maar het is ook begrijpelijk dat bij een overheveling van welvaart van de rijkere gebieden naar de armere, zowel rijk als arm zich ongelukkig voelt. Zo vindt bijv. Montenegro nog altijd dat er te weinig voor zijn ontwikkeling wordt gedaan, terwijl Slovenië vindt dat de zelf verworven welvaart in eerste instantie ook in het eigen gebied dient te blijven. Daarnaast bestaat voortdurend het gevaar dat, hoe meer aan de deelrepublieken wordt overgelaten, deze zich steeds separatistischer gaan opstellen en oude onafhankelijkheidsneigingen weer de kop opsteken. Met name is er een voortdurend conflict tussen Serven en Kroaten, de twee grootste bevolkingsgroepen, (resp. 7,8 en 4,3 miljoen in 1971). Er bestaat een voortdurende spanning die vooral weer aan het licht is getreden na 1967, het jaar van de val van Rankowitsj, de chef van de geheime politie en vertegenwoordiger van een ijzeren centralisme. De Kroaten voelen zich bedreigd door de overheersing van Serven in het bestuursapparaat te Belgrado en geremd in hun econ. ontwikkeling door de concentratie van banken en handelsondernemingen in datzelfde, in Servië gelegen Belgrado. De vooral ook in het buitenland opererende Kroatische extremisten (1971: moordaanslag op Joegoslavische ambassadeur in Stockholm) dreven de spanning nog meer op.
Het kroatische nationalisme gaat zo ver dat men grotere onafhankelijkheid eist, zelfs toelating tot de Verenigde Naties en een eigen leger. Eind 1971 moet President Tito dan ingrijpen. Hij ontzet de kroatische leiders uit hun functies en dreigt zelfs met ingrijpen van het leger.
Het is duidelijk dat op dit moment Tito voldoende gezag heeft het uit de band springen van nationalisme van de deelstaten in de hand te houden. Niet zonder zorg noemt men Tito ook wel de „enige Joegoslaaf". Velen vragen zich dan ook af of het land na de dood van de huidige president niet een zeer instabiele toekomst tegemoet gaat. Zoekt men naar een macht die dan in staat zou zijn de eenheid van Joego-Slavië te bewaren, stuit men al snel op het leger. Overname van de macht door de strijdkrachten behoort in de post-Tito periode zeker niet tot de onwaarschijnlijkheden.

Ad. 2 Het Arbeiderszelfbestuur

Een van de zaken die buiten Joego-Slavië het meest de aandacht trekken is het systeem van arbeiderszelfbestuur.
Wat houdt dit in? De grondwet van 1969 schrijft voor dat iedere onderneming bestuurd moet worden door een arbeidersraad. Deze raad wordt door alle arbeiders in geheime stemming gekozen. De omvang van deze raad kan oplopen (voor grote ondernemingen) tot 70 à 80 leden. Uit de leden van de arbeidersraad wordt een „bestuurskomitee" gevormd, dat samen met de directeur de dagelijkse leiding van de onderneming heeft. Verder kan de onderneming opgesplitst worden in zgn. „economische eenheden" met een eigen budget, eigen bevoegdheden en eigen arbeidersraad. Daarboven staat dan een overkoepelende arbeidersraad.

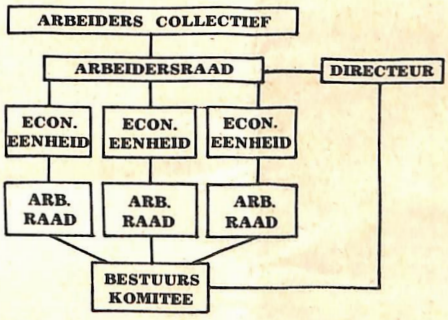

De bevoegdheden van de arbeidersraad zijn de volgende:
— benoemen, ontslaan en eventueel berispen van de directeur
— benoemen van het bestuurskomitee
— opstellen van het jaarplan van de onderneming of econ. eenheid. Dit houdt het vaststellen van het te voeren beleid in maar ook de verdeling van de middelen en de inkomens (bijv.: 10 pct. investeringen, 40 pct belasting, 10 pct. aan partij en vakbond, 30 pct. inkomen van de arbeiders).
— opstellen van de jaarrekening
— opstellen van de basiseisen van de personeelspolitiek.
Dit alles ziet er fraai uit. De vraag is echter of het in Joegoslavië ook daadwerkelijk gelukt is de economische macht in handen van de werknemers te leggen. Feit is dat het systeem i.i.t. andere socialistische landen een vrijwel terugtrekken van de staat uit het econ. leven betekent. Kan een land als Joegoslavië — in feite een ontwikkelingsland — het echter wel stellen zonder centrale planning? Wel heeft de staat zijn ijzeren greep op het econ. leven losgelaten, maar daarvoor in de plaats zijn niet de massa van arbeiders gekomen maar meer de banken (met woekerrente) en een klasse van managers.
Zoals ook deskundigen als dr. Broekmeier constateren, heeft het arbeiderszelfsbestuur zijn beste jaren gehad in het begin van de jaren 60 toen er nog een stuk centrale planning bestond. Op dit moment kan men niet van een groot succes spreken als men ziet dat het reële inkomen de laatste jaren met 8 à 9 pct. is gedaald en er een vertrek van 1 miljoen werknemers naar het buitenland heeft plaats gehad. Het is wellicht niet helemaal eerlijk het slagen van dit boeiende experiment af te meten aan de economische resultaten. Maar ook het leggen van een stuk economische macht bij de arbeiders lijkt niet helemaal geslaagd. Het blijkt dat 15 à 20 pct van de leden van de arbeidersraad bestaat uit mensen met hogere of academische opleiding, 30 pct. heeft middelbare opleiding, 30 pct. heeft LTS en 15 pct. is ongeschoold.
In de praktijk blijkt de directeur en zijn staf toch de meeste macht hebben, de macht van de deskundigheid. Men krijgt ook de indruk dat onder pressie van de economische moeilijkheden de staat toch weer op weg is zijn greep op het econ. leven te verstevigen. Dit echter met handhaven van het stelsel van arbeiderszelfbestuur dat nog steeds wordt gezien als één van Joegoslavië's grootste verworvenheden.

W. Scheelen

Yoego-Slavie-wordt vervolgd

THE STING

De kloof die gaapte tussen rijk en arm in Amerika is in de dertiger jaren ontzagwekkend geweest. De economische malaise hield maar aan, slechts een paar ontsprongen de dans en verwierven macht en geld. Maar rijkdom maakte hen walgelijk arrogant en vertroebelde hun inzicht, slechts meer geld (dus: macht) telde. Tegelijkertijd werden zij een prooi van attente oplichters, die tijdens deze periode met name in Chicago een gouden tijd beleefden. Zo'n twaalf jaar voor het uitbreken van Wereldoorlog II maakten gangsters openlijk de dienst uit, er werd op grote schaal gemoord, afpersingen met de dood in het vooruitzicht waren aan de orde van de dag. Het ruwe werk, dat altijd gepaard ging met wreedheden, zou een oplichter nimmer ter hand nemen. Nee, hij liet zijn hersens werken, hij beraamde zijn plannen met een stel even doelmatige vrienden, liever dan dat hij zijn doelwit openlijk bedreigde. Zo'n gedurfd plan werd uitgewerkt als een schaakspel en niet voor niets dat men in het Amerikaans er een woord voor uitvond: sting.
„The Sting" is het tweede script van de thans 28-jarige David S. Ward. Zijn eerste „Steelyard blues" (Jane Fonda, Donald Sutherland en Peter Boyle) was goed ontvangen door de bazen van Warner Bros. En toen Ward het raamwerk voor zijn Sting op papier zette, had hij bepaalde acteurs op het oog die zouden passen in zijn verhaal. Een uittreksel bereikte Robert Redford, die direct geïnteresseerd bleek. Geen wonder, want Redford wás reeds Hooker, voordat hij zelfs maar van het bestaan van een script afwist. Vervolgens kreeg George Roy Hill, regisseur van Butch Cassidy and the Sundance Kid, het scenario onder ogen. En die op zijn beurt, bewerkte Paul Newman, de man die in The Sting oplichter Henry Gondorff zou moeten vertolken. Newman las het verhaal en zei Hill: „Misschien ben ik niet oud genoeg om deze rol te spelen, en ik wil jouw film niet verpesten, maar één ding staat vast, ik speel Henry Gondorff." En de reeds bewerkte Robert Shaw, de latere tegenspeler van Newman en Redford, deed het nog korter. Hij telegrafeerde alleen maar „ja" vanuit Engeland. De basis voor het succes was daarmee gelegd. Niet minder dan zeven Oscars zijn het resultaat (film, regie, verhaal en origineel scenario, muziek, montage, decors, costuums).
Natuurlijk is het geen gok, wanneer je als producer een film begint met het meest succesvolle duo van de jaren zeventig: Newman en Redford. En het is ook geen gelukkige samenloop van omstandigheden als het scenario meer acteurs van niveau aantrekt: Eileen Brennan, Robert Shaw, Dimitra Arliss, Charles Durning, Dana Elcar. En ook niet wanneer men kan beschikken over cameraman Robert Surtees, die het materiaal aangedragen door Henry Bumstead, James Payne en Edith Head (costuums) maar voor het opnemen heeft. Maar goed, het is méér voorgekomen dat een regisseur zo'n overvloedige hoeveelheid goed materiaal niet aankon, en een flop breide. George Roy Hill is ondertussen een door de wol geverfde filmman geworden, bovendien heeft hij een aantal Broadway-stukken op zijn naam staan, waarvan er tenminste één de Pulitzerprijs heeft gewonnen. Pas in 1969 scoorde hij met „Butch Cassidy" een kassucces. Zijn „Slaughterhouse-Five" had artistiek en qua film meer inhoud, maar was slechts voorbestemd voor arthouses, een select publiek dat meestal meer klapt dan geld op zak heeft. Op stapel staat nu „The great Waldo Pepper", dit keer alleen met Robert Redford, maar nu al een gegarandeerd succes. Hill wist dus wat hij aan het tweetal

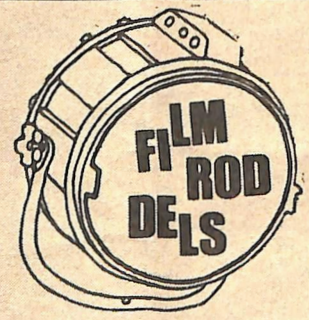

GEZIEN IN FILMS and filming: een aantal vrij vlakke foto's van Francis Ford Coppola's in Cannes bekroonde film „The conversation". Geen opwindende beelden, geen spanning oproepende stills, maar wel de onbewogen grootheid van een Gene Hackman die alias Harry alles weet van electronica en dus ook van afluistersystemen. Coppola is (financieel gezien) blij dat zijn film is uitgebracht op een moment dat met name in Amerika het begrip „privacy" zo'n vooraanstaande rol speelt. Het idee voor „The conversation" had hij al in 1966, maar pas drie jaar later voltooide hij het script dat bedoeld was voor verfilming. Pas eind 1972 konden zijn plannen verwezenlijkt worden en kon ook Gene Hackman voor de hoofdrol worden aangetrokken.
Hackman is onherkenbaar voor wie zich „The French Connection" weet te herinneren. Coppola: „Het Leimotiv is het morele probleem van de „geluidsjager", zijn daden ten opzichte van zijn omgeving, de maatschappij. Hoe zijn slachtoffers reageren is bijzaak. Althans in deze fim.

OVERIGENS IS GENE Hackman nog niet van zijn French Connection-image af. John Frankenheimer namelijk gaat een vervolg op deze succesvolle thriller maken. Alain Delon is uiteraard aangezocht om een kille moordenaar te spelen.
DON SIEGEL, wiens meest recente kassuccessen Charley Varrick, Dirty Harry en Drabble ook in ons land voor volle zalen hebben gezorgd, zal voor Columb
„The first de
opnemen.
OOK CLAUD
heeft zich ge
naamde polic
Lino Ventur
brein
opgez
Zuid-Fankrij
ook zijn stem
type film. Wa
année" is wa
gel-invloed e
mantisch. Fr
Charles Gera
Ventura resp
en „mede-ver

JEAN SEBER
Dennis Berry
„Canned Goo
losse mededel
reminiscentie
vroeger dage
nu) is onlosm
met Jeanne d'
Preminger),
haal dat zo'n
gedrukt heeft
altijd door h
Jeanne d'Arc

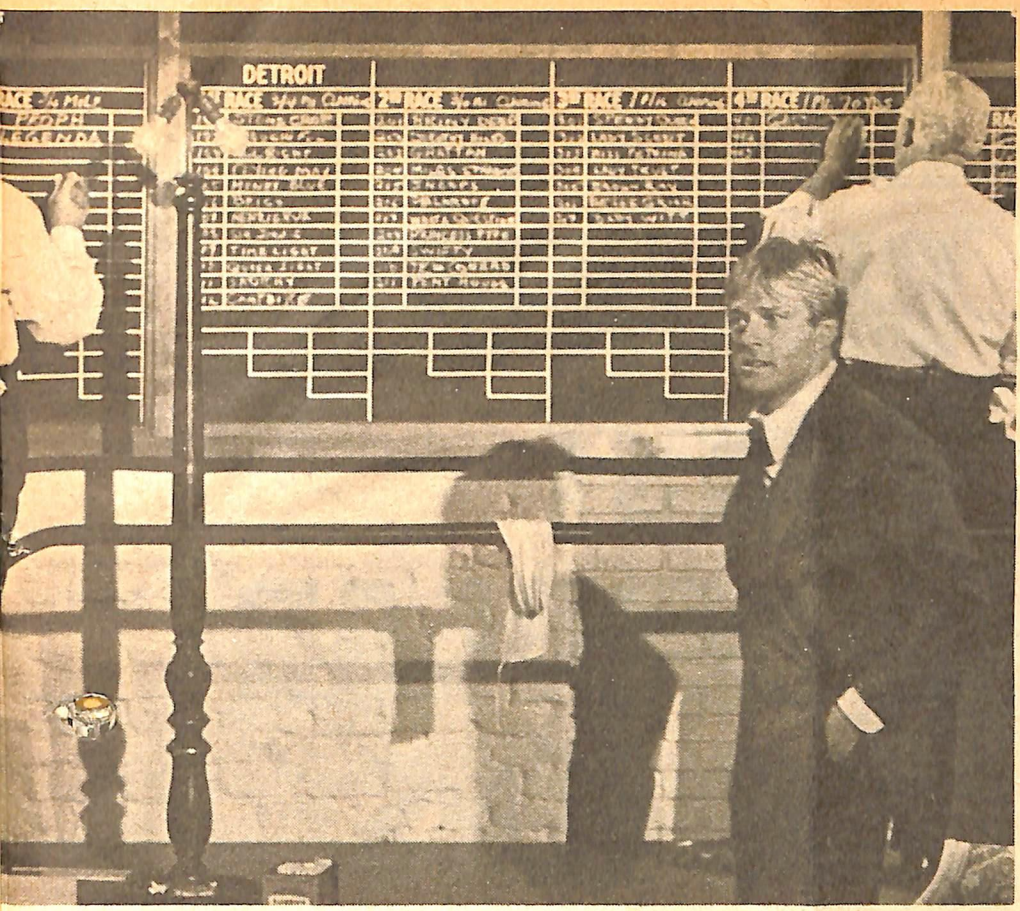

Henry Gondorff (Paul Newman) en Hooker (Robert Redford): . . . zo maak je iemand vier ton lichter . . .

Newman-Redford had, het toevoegen van Robert Shaw alias Doyle Lonnegan, de gangsterkoning, was meer een berekende gok. Shaw is namelijk het prototype van de karakterspeler, een man die weinig nodig heeft om van zijn deel in het scenario iets te maken. Hij is een individualist, iemand ook die zich voortdurend bewust is van het lot van de mens. Shaw is niet alleen een fenomenaal acteur (From Russia with love als moordenaar van Bond), hij schreef ook enkele toneelstukken en deed vroeger zoveel aan diverse takken van sport dat hij daar thans nog de vruchten van plukt.

The Sting is het verhaal over een klein oplichtertje (Robert Redford) die na de moedwillige dood van zijn vriend Luther Coleman (een kleine rol, maar wel goed neergezet door Robert Earl Jones) naar Chicago reist om via de koning der oplichters Henry Gondorff (Paul Newman) wraak te nemen. Gondorff houdt zich voor de FBI verborgen in een bordeel annex carrousel, waar Billie (Eileen Brennan) de scepter zwaait. Daar besluit het tweetal om Doyle Lonnegan, de man die verantwoordelijk wordt geacht voor de moord op Luther Coleman, te pakken. De een, Hooker uit wraak, de ander, Gondorff uit eerzucht. Via een pokerspelletje in een expresstrein weet Gondorff Lonnegan af te bluffen en hem zo eerzuchtig te maken, dat de laatste alles op alles wil zetten om zijn verloren geld terug te winnen. Lonnegan probeert het met vals spel, maar wordt op dat punt verslagen door kaartengoochelaar Gondorff. Aangezien moord in koelen bloede wat al te opzichtig is, besluit Lonnegan in te gaan op een aanbod van Hooker om Gondorff, die eigenaar is van een goktent, via een slinkse manier van al zijn inkomsten te beroven.

Ziedaar, een simpel gegeven, maar vol voetangels en klemmen. Aangezien de plot zo verrassend is, lijkt het me ongewenst daar nu verder op in te gaan, want „anders is er geen lol meer aan", zoals een van de Marx-brothers dat altijd zo treffend uitdrukte.
Het is opmerkelijk met welk een gemak men deze ruim twee uren durende film uitzit. Geen wonder ook, alles marcheert, elk beeld is goed, geen costuum nieuwerwets, geen verkeerde automobiel rijdt het beeld binnen, elke locatie is een lust voor het oog, tot aan de kleinste rollen toe, besteedt elke acteur al zijn aandacht aan ieder detail. Kortom het is vakwerk, wel een mannenfilm doch dat mag de pret niet drukken.
„The Sting" is in 14 theaters in ons land in augustus in première gegaan.

Peter J. Moree

in New York
y sin" gaan

LELOUCH
rt op de zoge-
s. Met grand-old
ils het meester-
gigan[illegible]h
enroo[illegible]
heeft Lelouch
gezet op dit
„La bonne
van alle Sie-
us puur ro-
oise Fabian en
spelen naast
ens minnares
ot".

soleert in
erste film
. Zomaar een
g die echter
proept aan
Want Seberg (35
elijk verbonden
c (1957, Otto
heroisch ver-
mpel op haar
at ander werk
vertolking in
englijdt. Zelfs Jean-Luc Godard kon dat niet veranderen toen hij „A bout de souffle" in 1959 opnam. Maar allengs verwierf Jean Seberg persoonlijkheid — ook haar uiterlijk onderging een gelukkige wijziging — zodat meer karakterrollen haar ten deel vielen. In 1972 nog maakte zij de verbluffende L'attentat met Trintignant en Piccoli. En ook voor een psycho-drama draaide ze haar hand niet meer om: Cat and mouse met Kirk Douglas. Haar overwegend Franse filmrollen zijn niet vreemd, want Jean Seberg is met een Fransman getrouwd (François Moreuil, advocaat) en haar Amerikaanse afkomst heeft zij blijkbaar voorgoed afgezworen: het ultrakorte koppie is nu een hoogpolige creatie geworden.

OVERIGENS MAG BEST in deze rubriek eens ruime aandacht worden besteed aan Neerlands meest geïnformeerde blad op filmgebied: Filmfan. Want dit in offset en op gewoon krantepapier gedrukte maandelijkse tijdschrift is voor het geringe bedrag van 3,75 gulden het aanschaffen zeker waard. Goede foto's, uitstekende onderwerpen uitgediept door een behoorlijk intelligente redactie vormen de basis van dit blad, dat bijvoorbeeld in het gecombineerde juli/augustusnummer mensen als Simon Carmiggelt (als filmkritikus), Senta Berger (nu eens niet als sex-symbool), Ine Veen, Robert Shaw (the Sting) aan het woord en in beeld laat. Bovendien wordt elk artikel vergezeld van een brok gedegen cijfermateriaal. Uit de Gossip-rubriek haalde ik deze sterke: Mary Pickford (81) heeft nog steeds niet veel op met Charlie Chaplin Ze heeft hem nog steeds niet vergeven dat hij in 1956 zijn aandelen in United Artists verkocht heeft zonder ze eerst haar aan te bieden. Toen een verslaggever haar vroeg of beiden nu niet te oud waren voor een vete antwoordde Mary: „He's still a son of a bitch to me".

P. J. M.

KOMT DE BEELDENDE KUNST INDERDAAD NOG EENS IN EEN BREDE PUBLIEKE BELANG-STELLING

In het kleine historische plaatsje Gorcum wordt daar deze maanden een verwoede, zeer interessante poging toe gedaan via het zogeheten symposion '74. In juni hebben vijftien internationaal vermaarde kunstenaars eerst in verschillende lokale en regionale bedrijven gewerkt aan plastieken, die zij speciaal voor deze gelegenheid ontworpen hadden. Tot oktober toe zijn deze beelden nu in het stadje tentoongesteld. Geïntegreerd in het leefmilieu, zoals de bedoeling was.
Een opmerkelijk initiatief. Ten eerste omdat men met zo weinig financiële middelen een zo groot arsenaal aan internationaal zeer vooraanstaande kunstenaars heeft kunnen aantrekken, die er tegen slechts een verblijfsvergoeding een maand hebben gewerkt: de Nederlanders Boezem, Dekkers, Franse, Hilgemann, De Keijzer en De Vries en verder Alviani (Italië), Martin (Engeland), Megert (Zwitserland), Morellet (Frankrijk), Nusberg (Rusland), Panamarenko (België), Pohl (Duitsland), Prantl (Oostenrijk), Sykora (Tsjecho-Slowakije) en Winiarski (Polen).
Ten tweede, omdat men met allerlei middelen (exposities, lezingen, open dagen, discussies, films, dia's) de bevolking bij het hele project heeft trachten te betrekken, zodat er een waarlijk unieke discussie over kunst tot stand kon komen
Ten derde, omdat de werknemers van de verschillende bedrijven geheel buiten hun dagelijkse sfeer om bezig waren met cultuur. En ten vierde omdat de bewoners van Gorcum aan het eind van een ondanks alles door de meesten vaak onbegrepen rit nu ineens vijftien kunstwerken van grote schoonheid temidden van de al zovele eeuwen platgetreden paden van hun woonplaats zien.
Zonder moeite is die interesse niet gekweekt. De beeldende kunst uit de ivoren toren halen bleek ook in Gorcum geen zaak van enkele weken. Het geheel ging niet zonder gemor van de stuurlui aan de wal. Gedurende de tijd dat de kunstenaars in de bedrijven bezig waren keek menigeen verbijsterd toe en het afgekloven gezegde van de man die er geen snars van snapt dat onze belastingcenten wel beter besteed kunnen worden werd een veel geciteerde kreet. Maar er werd in eerste instantie al

Marinus Boezem, deelnemer uit Gorcum.

Het Gorcumse Symposion-vignet van de onlangs overleden kunstenaar Ad Dekkers, nog in de steigers in de Gorcumse binnenstad.

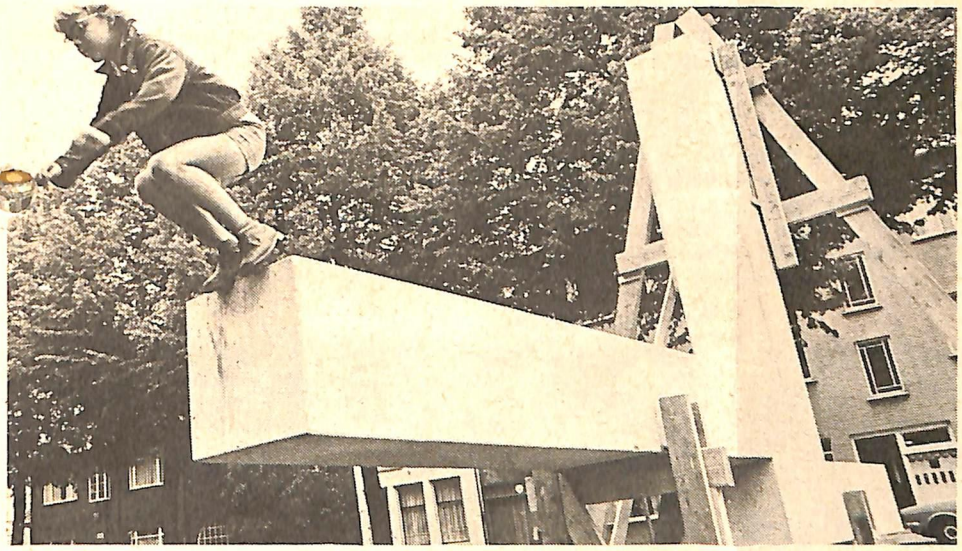

iets op gang gebracht. Ondanks de concurrentie van de wereldkampioenschappen voetbal werden lezingen en evenementen vrij goed bezocht. De plaatselijke en streekbladen stonden opeens bol van de kunst. Kunstenaars die niet eens aan het Symposion meededen, haalden plotseling de voorpagina. Het werd een koorts die ineens ook de middenstand te pakken kreeg. „Ik ben de creatiefste bakker ter plaatse," stond in een advertentie. „Ik lever een kunststuk voor een betaalbare prijs. Ik loop niet in de contraprestatie. Jullie moeten mijn kunststukken kopen."
De deelnemende kunstenaars werden op straat aangeklampt, kinderen begonnen meteen een alternatief beeld te houwen en toen de beelden eenmaal door de stad verspreid waren klonk ineens van vele kanten een verrast „hé". Ook al bleven de voornoemde stuurlui wantrouwig aan de wal staan; het gewone publiek, dat in Gorcum zovele decennia gezucht had onder de Italiaanse tuinkabouters en natuurgetrouwe stenen honden en katten van de voormalige burgemeester ridder Van Rappard, was voor het grootste deel niet uit zijn vooroordelen te schieten.
De grootste gangmaakster voor de Symposion, Antoinette Hilgemann, echtgenote van de deelnemende kunstenaar Ewerdt Hilgemann, daarover: „We hadden gedacht dat we de bevolking wel makkelijker hadden kunnen interesseren. Je hebt in deze stad veel te maken met drempelvrees, deze plaats is niet zo geïnteresseerd in kunst, maar we hebben toch veel losgemaakt. Het blijkt wel dat je de mensen op zo'n korte termijn niet bij zoiets kunt betrekken, maar we verwachten toch veel van de nawerking in de bedrijven van de tentoongestelde werken. Al schelden de mensen er maar op, er wordt dan toch over gepraat. Voor mij hebben we een proces op gang gebracht."
Ewerdt Hilgemann en Herman de Vries, deelnemer uit Amsterdam: „Er is hier en lezing geweest over „De kunstenaar als randverschijnsel in de samenleving." Na afloop was er discussie en toen duurde het geen twee minuten of we zaten niet over de kunst maar over het beeld van de stad te praten: het visuele aspect, de leefbaarheid, en het voorbeeld was Gorkum. De burgemeester vond het zo boeiend dat hij de hele avond is gebleven. Als er dan urenlang met de kunstenaars over de stad en weinig over de projecten wordt gesproken vinden we dat een directe en stimulerende deelname aan het gebeuren."
Het Gorcumse symposion is in ieder geval een uitstekende, doelgerichte poging geweest om inderdaad de beeldende kunst een stukje uit haar (helaas nog aanwezige) isolement te halen. Wellicht heeft het bepaalde vooroordelen versterkt, bij velen in Gorcum en bij degenen, die deze maanden een bezoek aan het stadje brengen is het een aanleiding geweest tot herbezinning.
Wat er na dit Symposion gebeurt is nog niet bekend. Zeker is dat vele kunstenaars hun werken permanent in Gorcum zullen laten staan en dat bedrijven hebben ontdekt dat hun sponsoring weliswaar niet het profijt heeft van een deelname in een wielerploeg, maar toch wel heeft bijgedragen tot een leefbaarder stad, waarin hun werknemers moeten wonen.
„Ik stel vast", aldus Hilgemann,, „dat het Symposion een geweldig stuk ervaring is geweest. Die manifestatie zullen we niet meer kunnen wegdenken. Als document zal ze blijven bestaan door de evaluatie die studenten van de Dr. Boekmanstichting maken. Concreet is nog dit: een nieuw plan, dat we graag gerealiseerd zouden zien. Als dertig bedrijven geld bij elkaar brengen voor een atelier waar één jonge kunstenaar drie maanden lang steeds ongestoord zal kunnen werken. Al was dat nog maar het enige wat hieruit zou komen zijn we al dik tevreden."

Rien Robijns

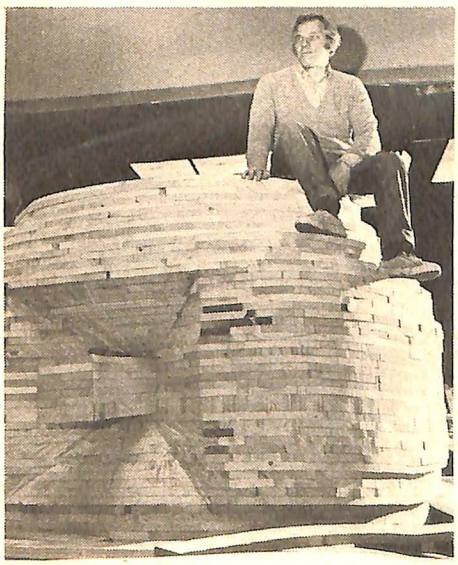

De Rotterdamse kunstenaar Kees Franse maakte voor Gorcum een reuzen Appel van hout.

A. PAUL WEBER GROOT

Voor bijna iedere kunstenaar komt in zijn leven het moment, dat voorvallen van buitenaf en innerlijke overdenkingen hem gebieden zich zowel met sociale misstanden en problemen, als met de devaluatie van de waarden der menselijke samenleving bezig te houden en door middel van zijn werk ten opzichte van deze maatschappelijke verschijnselen stelling te nemen. Sommige kunstenaars zijn slechts korte tijd gegrepen door de op hen aanstormende gebeurtenissen, anderen kunnen niet anders dan zich blijvend kritisch opstellen omdat zij zich niet los kunnen maken van hun geëngageerd zijn met het menselijke en maatschappelijk gebeuren. We denken hierbij in het bijzonder aan de enkele jaren geleden overleden houtsnijder Frans Masereel, aan Käthe Kollwitz van wie vorig jaar een indrukwekkende tentoonstelling door Nederland ging, maar ook aan onze eigen Albert Hahn, groot politiek tekenaar bij de gratie van zijn sterke socialistische overtuiging. We noemen met ere de Franse kunstenaars A. Th. Steinlen en Honoré Daumier en we zouden zo door kunnen gaan. Zij allen horen in de rij van kunstenaars die met hun kritiek op maatschappelijke toestanden een betere en rechtvaardiger wereld voor ogen stond. Hun uitgangspunt was niet altijd gelijk, maar hun intenties zijn onder een zelfde noemer te brengen. Als hedendaagse kunstenaar die zonder twijfel in deze rij thuishoort, zou ik willen noemen de tachtigjarige A. Paul Weber, die in 1893 in Arnstadt (Thüringen) werd geboren. Geen levensgebied is hem vreemd, geen binding hindert hem uit te spreken wat gezegd moet worden. De op het moment actuele aanleiding is hem tot uitgangspunt en wordt in een algemeen kader gebracht.

Uitzonderlijke begaafdheid

A. Paul Weber is autodidact. Sinds 1920 illustreert hij vele boeken, zoals verschillende Vastenavondspelen van de bekende meester-zanger Hans Sachs en het geestige dierenepos „REINEKE FUCHS" van de grote dichter Johann Wolfgang Goethe. In die tijd toont zijn werk reeds een uitzonderlijke begaafdheid. In politieke tekeningen stelt hij zich op tegen de machten van onderdrukking en geweld. Activiteiten in deze richting bezorgen Weber in 1937 een maandenlang verblijf in de gevangenis. De dertiger jaren zijn voor Webers ontwikkeling bijzonder belangrijk geweest. Schilderijen ontstaan, hij zoekt

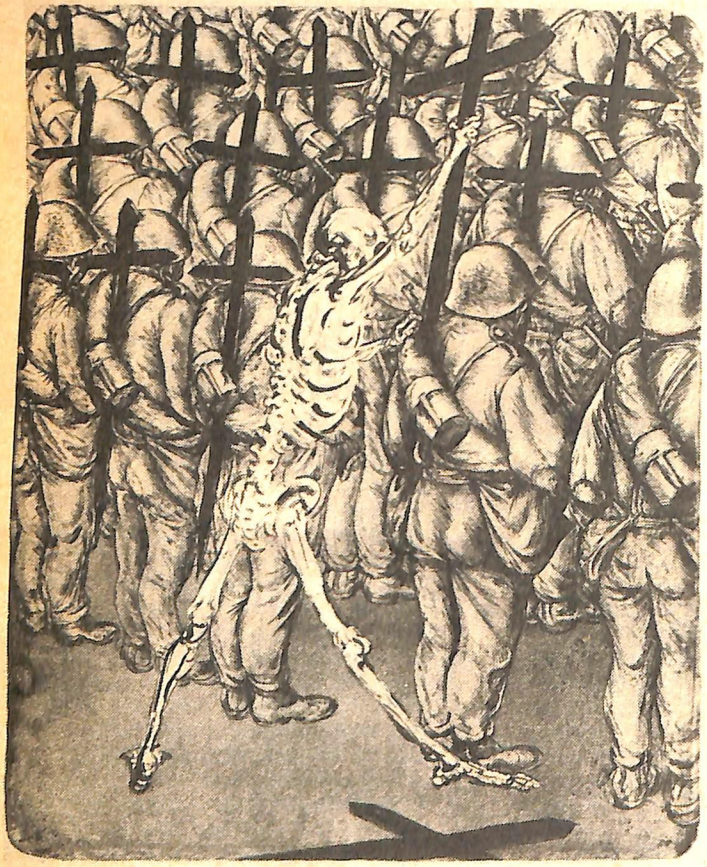

Sturmgepäck

Der letzte Privatier

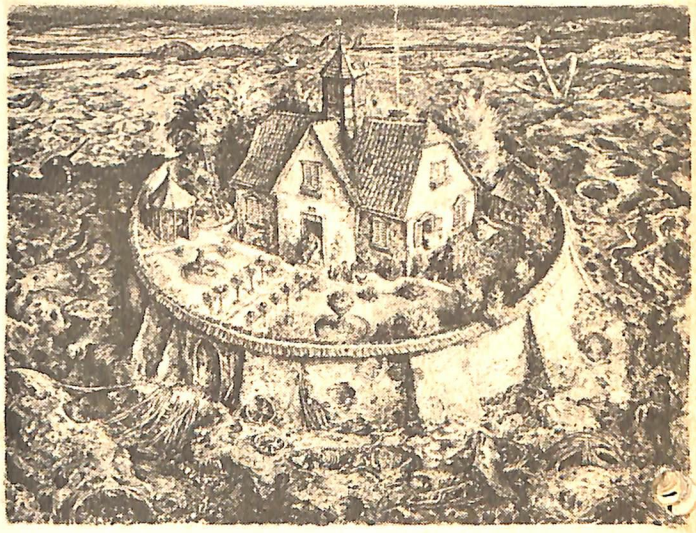

Diskussion am Rundentisch

MAATSCHAPPELIJK KRITIKUS

nieuwe wegen om zijn gedachten vorm en inhoud te geven, reizen door vele landen verruimen zijn horizon en beïnvloeden zijn kunstenaarsschap. In die tijd begint Weber zich intensief bezig te houden met het lithograferen, een techniek die na de oorlog steeds meer door hem met groot succes wordt beoefend. Niet alleen wordt nieuw werk direct op de lithografische steen (een kalksteen die zeer homogeen en fijnkorrelig is) getekend, maar we vinden ook veel terug van vroegere thema's die op deze wijze inhoud wordt gegeven.
Er ontstaan prenten van een voortreffelijke kwaliteit en een druktechnische volkomenheid omdat A. Paul Weber door de aanschaffing van een eigen lithografische pers zelf blad voor blad afdrukt. Zo werkt de hoogbejaarde kunstenaar dag in, dag uit in de landelijke omgeving van Hamburg, dan pas tevreden als afdrukken van zijn voortreffelijke werk volmaakt de pers verlaten. Reproducties van zijn litho's zijn als postkaarten in de handel, terwijl sinds 1958 elk jaar een Kritisch Kalender verschijnt. Bij de uitgeverij Hoffmann und Campe in Hamburg kwam vorig jaar een bijzonder goed verzorgde bundel uit met als titel: Kritische Graphik, Handzeichnungen und Lithographien aus vierzig Jahren.

Realistische maatschappij-kritiek

Webers werk ademt een realistische maatschappij-kritiek, die uitgaat van het inzicht, die de maatschappij nooit volmaakt is en het ook nooit worden zal, maar dat men zich voortdurend moet inspannen om het leven leefbaar te maken. Zonder ophouden en steeds weer opnieuw laat Weber ons de schaduwzijden van het leven zien en toont ons de zwakheden van de mens. Door al diegenen die zijn platen zien op zo'n indringende wijze hiermede te confronteren worden de positieve krachten in de mens versterkt. En dat is een heel belangrijke zaak in een wereld van grof geweld, meedogenloze haat en laffe onderdrukking.
Het werk van A. Paul Weber is helaas in ons land nagenoeg onbekend. Toen ik er enkele jaren geleden kennis van nam, was ik er bijzonder door getroffen. Ik had het gevoel lange tijd iets gemist te hebben door het niet te kennen. Ik hoop dat het aanschouwen van de bij dit artikel geplaatste reproducties eenzelfde gevoel bij u oproept.

Jan Kooijman

Das Grossmaul

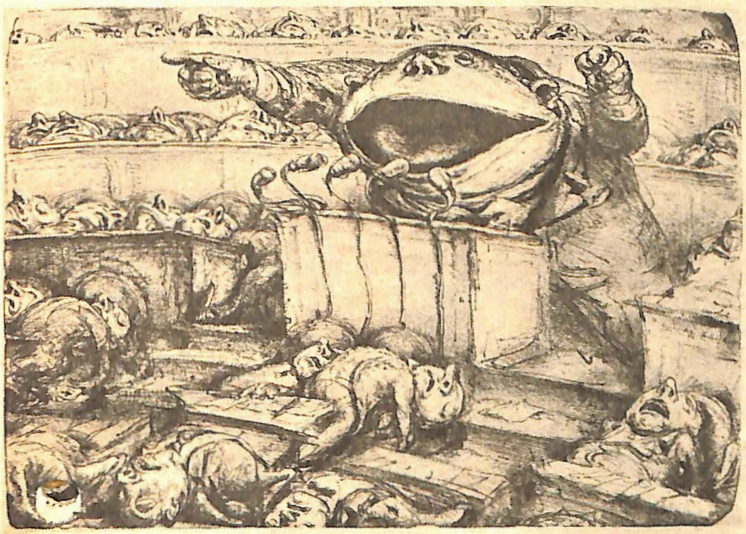

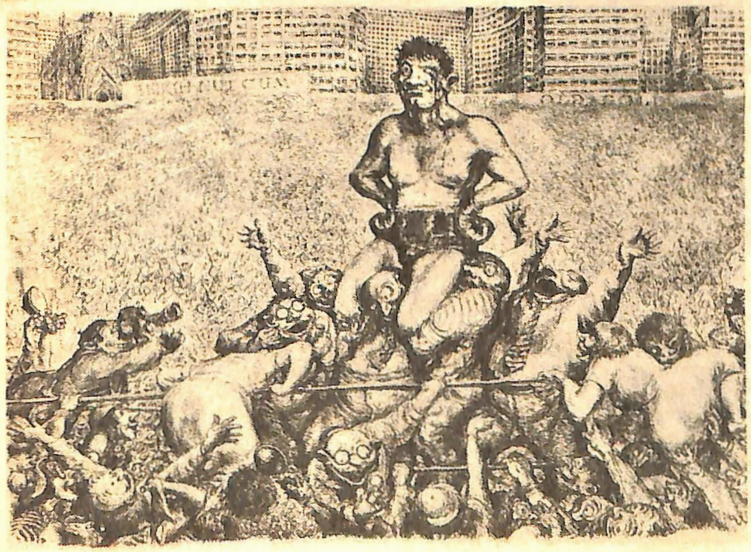

Liebling der Menge

Ellenbogenstossbrigade

DE KONFEKTIEPOP VAN

In 1964 heette Elton John nog gewoon Reg Dwight en speelde in een semi-professioneel bandje, dat Bluesology heette. Hij was de organist van het viertal, dat min of meer geleid werd door zanger/gitarist Stuart Brown en dat in 1966 werd uitgebreid tot een zes-mansformatie door toevoeging van een trompettist en een saxofonist.
Er werd sterk op de rythm en blues geënt materiaal gespeeld en wanneer een Amerikaanse artiest in Engeland enkele optredens moest verzorgen en om een begeleidingsgroep verlegen zat, dan was daar altijd: Bluesology. In 1967 worden ze de vaste begeleidingsgroep van de dan zeer suksesvolle zanger Long John Baldry, hetgeen Stuart Brown aanleiding geeft om op te stappen

Ondertussen was Reg Dwight zelf ook zo'n beetje aan het komponeren geslagen en toen Liberty Records in een advertentie vroeg om een „creative songwriter" was Reg een van de sollicitanten. Daartoe behoorde ook Bernie Taupin, een zwijgzame jongen, die gedichten schreef.

Bernie en Reg gaan samen songs schrijven. Reg is beter in het bedenken van muziek dan het schrijven van teksten, Bernie net andersom. Aanvankelijk nog weinig suksesvol, besluiten ze als eksperiment zelf een single te produceren. Reg kan wel leuk zingen en piano spelen. De single „I've Been Loving You", uitgebracht in december '68 , wordt een mislukking.

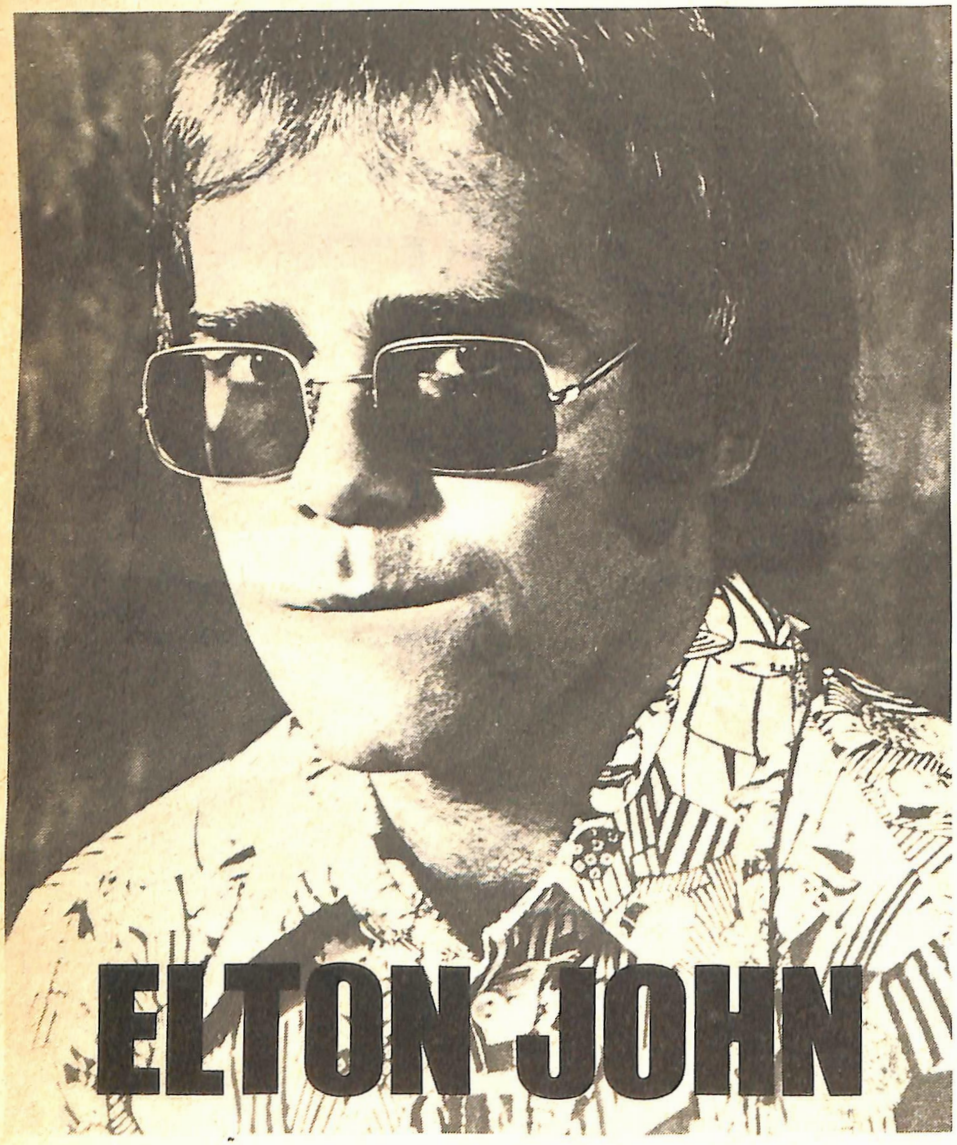

Reg had zich ondertussen reeds de „artiestennaam" Elton John aangemeten, een naam opgebouwd uit de vóórnamen van twee medemusici uit Bluesology: Elton Dean en John Baldry.
Wat als een grap begon, wordt echter steeds serieuzer, wanneer de volgende singles steeds beter worden verkocht en steeds meer mensen enthousiast worden. Dick James haalt het duo binnen zijn DJM-stal en op dat label verschijnt in 1970 de eerste elpee „Empty Sky". Een jaar later verschijnt het album „Elton John" dat in één klap van de kleine brildragende Reg Dwight een beroemdheid maakt. Sinds die tijd heeft Elton John, zoals hij per sè genoemd wil worden, alleen maar suksessen gekend. Albums als „Tumbleweed Connection", „Madman Across The Water", „Honky Château", Don't Shoot Me I 'm Only The Piano Player' en het dubbelalbum „Goodbye Yellow Brick Road". Allen platen vol aanstekelijke popmuziek in diverse uiteenlopende stijlen. Van gevoelige „ballads" tot pittige, ruige „rockers", begeleid door omvangrijke orkesten of slechts door het eigen piano-spel.
In een interview, dat ik vorig jaar met hem had, zei hij openhartig: „Popmuziek is voor mij op de eerste plaats amusement. Niets méér. Ik bedoel: Over zoveel jaar zullen de mensen nog steeds naar Beethoven luisteren, maar waarschijnlijk niet meer naar mijn songs".
Elton Johns platen bevatten dan ook sterk op onmiddellijke konsumptie gerichte muziek, konfektie-pop zonder veel pretenties. Dat wil geenszins zeggen dat het beneden de maat is, wat er op die platen gebeurt. Integendeel. Binnen de zelfopgelegde beperkingen komen John en Taupin tot optimaal resultaat. Iedere nieuwe Elton John-plaat garandeert weer vele uren luistergenot in vele huiskamers. Zo ook het onlangs verschenen album „Caribou", opgenomen in Amerika met diverse beroemde gastmusici als Dusty Springfield en Beach Boys Carl Wilson en Bruce Johnston. Een plaat van uitstekende kwaliteit, die ik iedere rechtgeaarde popliefhebber van harte kan aanbevelen.

Bert van de Kamp

Adres redactie en administratie:
Bureau Hoofdraadsman,
Coornherthuis,
Hoofdstr. 84, Driebergen
Telefoon 03438-2878
Redacteur A. Zoetebier
Hoofdraadsman

EGO

MAANDBLAD VAN DE HUMANISTISCHE GEESTELIJKE VERZORGING VOOR MILITAIREN. Nr. 9 - SEPTEMBER 1974 - 13e JAARGANG

Abonnementsprijs ƒ 6,— per jaar, te storten op postgirorekening 480414 t.n.v. Hoofdraadsman Humanistische Geestelijke Verzorging te Driebergen. Militairen ontvangen het blad op aanvraag zonder betaling.

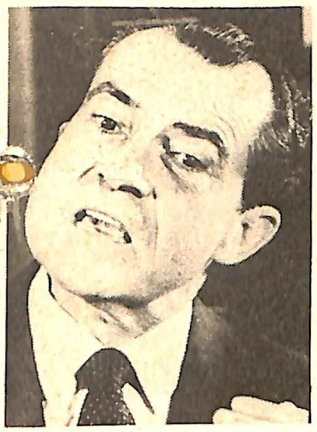

Wie is Nixon?

pag. 2

Het Humanistisch thuisfront in nood!

pag. 6

Topsport, toch iets anders?

pag. 4

THE CONVERSATION

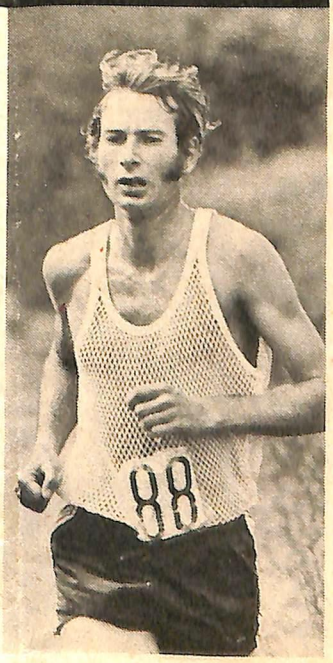

YOEGOSLAVIE

pag. 10